

ÁNCORAS DE PEDRA, ¿RESTOS PREHISTÓRICOS?

Por: Yago Abilleira Crespo

Imaxes: Pontevedra Arqueolóxica II e autor

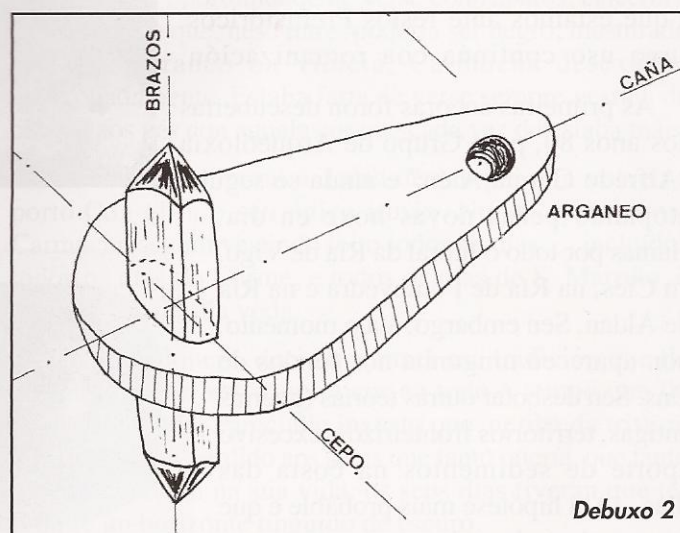
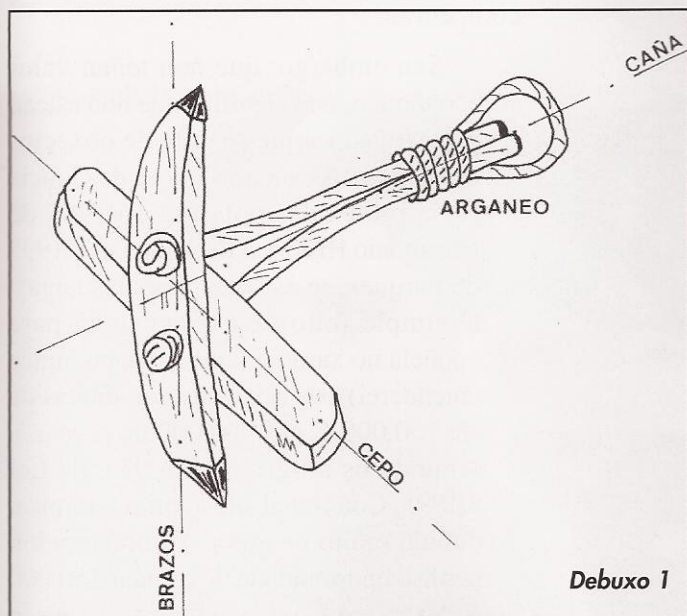
Nos fondos mariños galegos, especialmente nos das Rías Baixas, atópanse unhas curiosas pedras talladas. Os arqueólogos cren que se trata de antigas áncoras de pedra, similares ás atopadas no Mediterráneo. Incluso podería tratarse dun invento importado dende o “Mare Nostrum”. A cuestión non é para tomala á lixeira, xa que puideran tratarse dos restos arqueolóxicos máis antigos que custodian as nosas augas.

DIFERENZAS ENTRE ÁNCORAS DE PEDRA E POUTADAS

As “Poutadas” son elementos de fondeo moi usados nas Rías Baixas en tempos recentes e, de feito, aínda hoxe hai portos nas que se usan, se ben de xeito case anecdótico. Unha poutada é unha pedra maciza, de forma alongada, e cun rebaixe no centro. A idea consiste en, aproveitando ese rebaixe, envolver a pedra cunha áncora

económica, se ben as súas prestacións non parecen as mesmas. Debido a que o material vexetal podrece, é case imposible saber se unha poutada tivo áncora de madeira ou só o cabo. A súa presenza nas augas da Provincia é moi numerosa, seguramente haxa centos delas.

Pola contra, as áncoras de pedra, ou líticas (termo procedente do latín cuxa raíz significa “pedra”, como Paleolítico ou Neolítico) son auténticas obras de artesanía. Trátase dunha lousa de pedra, tallada a man, á que se lle fan dous ou tres buratos. Por un burato pásase o cabo e nos outros, un pau atravesado, a modo de uña (ver debuxo

2). As máis comúns son as de dous buratos, sendo escasísimas as de tres. A razón do uso minoritario das de tres buratos parece ser a súa fragilidade, xa que, das 4 atopadas nas Rías Baixas, 2 estaban rotas; a maior complexidade que supón a fabricación dunha de tres buratos tamén o podería explicar.

AS ÁNCORAS DE PEDRA

Xa que a penas hai exemplares de tres buratos, o presente artigo centrarase nas de dous buratos. Ata a data, atopáronse unhas 25, ou máis, só nas Rías Baixas. Para clasificalas, atendeuse á súa forma. Deste modo, temos as rectangulares, elipsoidais e as ovoides. Chama a atención a diversidade de tamaños atopados. Hainas dende os 10 quilos de peso ate case os oitenta, seguramente o tipo de embarcación a fondear influiría niso.

de madeira (ver debuxo1). Deste xeito, a poutada fai de cepo, ó tempo que lle da un peso ó fondeo que, ó ser de madeira, tende a flotar. É un fondeo fácil de facer e, sobre todo, moi barato. O seu uso, evidentemente, é exclusivo de embarcacións miúdas (gamelas, botes polbeiros, chalanas,...). Hai outra variante da poutadas que consiste en coller a pedra e, pasando o cabo polo rebaixe, usar a propia pedra como fondeo. É aínda máis

En canto a súa antigüidade, a arqueoloxía parece que aporta algún dato. Atopouse algunha áncora lítica nos castros, reutilizadas como material de construción, por estar rotas. Así aconteceu na Illa de Toralla e nos restos escavados na Rúa Rosalía de Castro, en Vigo. Isto permitiu datar algúns exemplares no cambio de era (o chamado “Ano Cero”, cando o nacemento de Cristo), e demostrar o seu uso durante a romanización (Século II despois de Cristo). Con estes datos, non parece arriscado supoñer que xa se usaban na Prehistoria. Sen embargo, a ausencia de materiais orgánicos (por haber podrecido) imposibilita a datación por Carbono 14. Esperemos que a Arqueoloxía poida aportar máis información, polo momento, todo apunta a que estamos ante restos Prehistóricos, cuxo uso continúa coa romanización.

As primeiras áncoras foron descubertas nos anos 80, polo Grupo de Arqueoloxía “Alfredo García Alén” e aínda se seguen atopando pezas novas hoxe en día. Hainas por todo o litoral da Ría de Vigo, en Cíes, na Ría de Pontevedra e na Ría de Aldán. Sen embargo, ata o momento, non apareceu ningunha nos fondos de Ons. Sen desbotar outras teorías (guerras antigas, territorios fronteirizos, excesivo aporte de sedimentos na costa das illas,...), a hipótese máis probable é que non se achou ningunha porque moi pouca xente mergulla en Ons. Estou convencido de que só é cuestión de tempo.

Normalmente, as áncoras líticas aparecen nas proximidades de antigos portos e ricas zonas de pesca. Non parece que haxa un patrón, xa que se descubriron pezas tanto sobre fondos areosos coma rochosos, entre os 3 e os 20 metros de profundidade.

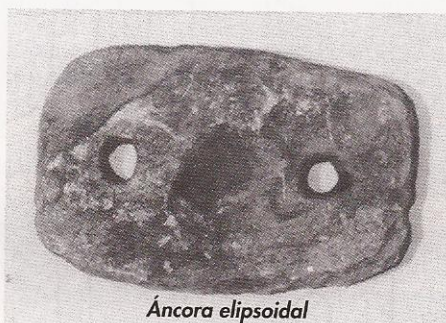
A SÚA PROTECCIÓN

Debido ó gran número atopado, tódolos museos da zona teñen áncoras de pedra: Museo de Pontevedra, Museo do Mar (Vigo), Museo Massó (Bueu) e, creo, que o Museo Quiñones de León

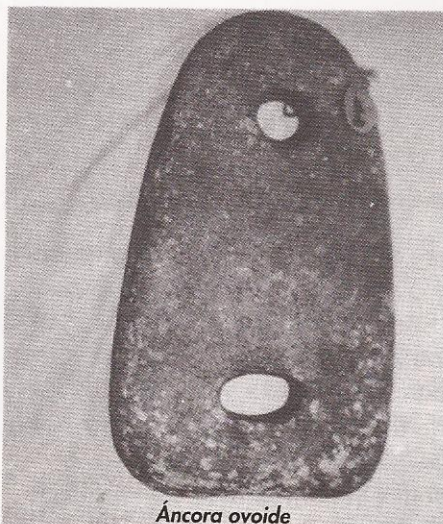
Áncora de tres buracos atopada en Cíes

Buzo e áncora na ría de Aldán

Áncora elipsoidal

Áncora ovoide

(Vigo); asemade, o Parque Nacional das Illas Atlánticas tamén conta con varios exemplares. Sen embargo, non recordo ver ningunha exposta, independentemente do museo, cousa curiosa, pois a pedra non precisa de moitos coidados nin temperatura e humidade constantes. Ó ter pezas tódolos museos, estase optando por deixar as que se atopan xusto onde se descubriron, sen movelas (o que se coñece como “in situ”), limitándose a facerlle unhas fotos e posicionalas co GPS, evitándose así cargar máis os xa ategados almacéns dos museos. En principio non hai risco de roubo (espolio, para ser máis exactos), xa que non teñen valor comercial. É coñecido o caso dun furtivo da Ría de Vigo que tentou vender unha áncora de pedra, levándose a sorpresa de que ninguén lle ofrecía un peso, nin sequera os anticuarios; repetiu a operación cunha das escasas pezas de tres buratos, obtendo o mesmo resultado. Hai museos que nin as aseguran, xa que non lles compensa.

Sen embargo, que non teñan valor económico, non significa que non estean protexidas, xa que se trata de obxectos milenarios. As áncoras líticas de Galicia están protexidas pola Lei 16/1985 de Patrimonio Histórico Español, Lei 8/1995 de Parques, se estivese nas súas augas. O simple feito de extraer unha para “poñela no xardín” (cousa que eu nunca entenderei) está castigado con multas de ate 150.000 € (25.000.000 de pesetas), segundo os artigos 95.b e 91.e da Lei 8/1995. Coa actual situación económica, dubido moito de que a Administración perda a oportunidade de recadar 150.000 € “extra”. A Garda Civil do Mar coñece ben as áncoras líticas e está familiarizada con elas. O comercio das mesmas xa son palabras maiores, aplicándose o Código Penal, o que implica sancións maiores e, incluso, cárcere.

Bibliografía: Pontevedra Arqueológica II